

УДК 336.6

Г. В. Тельнова,
к.е.н., доцент кафедри фінансів
Донбаської державної машинобудівної академії

МІСЦЕ ХОЛДИНГОВИХ КОМПАНІЙ У МАШИНОБУДУВАННІ УКРАЇНИ

Анотація. В статті розглянуто передумови створення холдингових компаній в Україні. Визначено чинники, які ускладнюють діяльність державних холдингових компаній. Зроблено висновок про більш ефективну діяльність недержавних холдингів. Виділено переваги створення холдингів у галузі машинобудування.

Ключові слова: холдинг, корпорація, машинобудування, державні холдингові компанії, недержавні холдингові компанії, ефективність діяльності холдингу.

Summary. Premises of the creation holding companies in Ukraine are considered in article. The certain factors, which complicate activity of state holding companies. Conclusion is made about more efficient activity of the private holding. The choosen advantage of the creation holding in the machinbuilding.

Keywords: holding, corporation, machine building, state holding companies, private holding companies, efficiency to activity holding.

Вступ. Машинобудування є однією із ключових галузей промисловості України. У структурі обсягу реалізації промислової продукції в 2011 р. машинобудуванню належить 11,6% (після виробництва та розподілення електроенергії (22,7%), металургійного виробництва (18,1%), виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (16,6%) - розраховано за даними Держкомстату [1]). Однак положення машинобудівних підприємств України не можна назвати благополучним - за підсумками січня- березня 2012 р. 43,8% підприємств галузі були збитковими. [1] Необхідно виділити проблеми, з якими зіштовхуються господарюючі суб'єкти галузі: недолік власних засобів і при цьому відсутність доступних кредитних ресурсів не дозволяють динамічно розвиватися, направляти засоби на інноваційні цілі, оновляти виробничі фонди, а, відповідно, випускати конкурентоспроможну продукцію. Ці фактори підсилила фінансова криза, яку переживала країна з 2008 р. Таким чином, актуальним стає завдання вдосконалення діяльності підприємств машинобудування, розробка й впровадження нових форм функціонування й управління, одним із яких є створення холдингових об'єднань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвитку форм управління корпоративними об'єднаннями присвячено досить робіт вітчизняних і закордонних науковців. Останні дослідження вітчизняних авторів включають: роботи Мірошник О. Г. [2], які присвячені розробці системи індикаторів діяльності промислових підприємств; дослідження Голубева М. П. [3] містять методологію створення ефективних вертикально-інтегрованих холдингів; Петрович Й. М. [4] досліджує організацію промислового виробництва; Колосок В. М. [5] займається проблемою підвищення ефективності діяльності гірничо-металургійних корпоративних структур; роботи Рекової Н. Ю. [6] присвячені розробці механізмів управління економічною поведінкою в інтегрованих корпоративних структурах. Однак, недостатньо обгрунтовано є проблема розробки ефективного механізму управління фінансовими ресурсами холдингової компанії, спрямованого на досягнення стратегічних цілей функціонування.

Постановка завдання. Метою роботи є обгрунтування місця холдингових компаній у машинобудівній галузі України.

Виклад основного матеріалу дослідження із обгрунтуванням одержаних результатів. У даний момент існують різні форми кооперування підприємств, які дозволяють досягти соціального, економічного і технологічного ефектів. Для галузі машинобудування найбільш характерні холдингові об'єднання. Діяльність холдингових компаній регулюється Законом України "Про холдингові компанії в Україні". [7] Відповідно до цього Закону, "холдингова компанія - акціонерне товариство, яке володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств. Корпоративне підприємство - господарське товариство, холдинговим корпоративним пакетом акцій (часток, паїв) якого володіє, користується та розпоряджається холдингова компанія". [7]

В Україні формуються чисті холдингові компанії, які виконують тільки функції щодо контролю й управління корпораціями, і змішані холдингові компанії, які поряд з перерахованими функціями, можуть здійснювати також інвестиційну, комерційну, виробничу діяльність. Дані функції управління повинні бути реалізовані за допомогою розробленої ефективної фінансової політики компанії.

Управління холдингом звичайно здійснюється генеральним директором холдингу, який керує розробкою та впровадженням стратегії розвитку холдингу; призначає менеджерів і контролює їхню роботу; відповідає за надання виробничих і фінансових показників роботи холдингу наглядовій раді. Утворені наглядові ради визначають бачення й розвиток бізнесу та задають стандарти його ведення; визначають цілі й завдання галузевих холдингів; затверджують стратегії, що розробляються менеджерами галузевих холдингів, і контролюють їх виконання; призначають топ-менеджерів галузевих холдингів, визначають систему їх мотивації й оцінюють ефективність їх роботи; затверджують великі угоди. Як консалтингову допомогу наглядовій раді може бути створений аудиторський комітет, що виконує функції затвердження облікової політики й процедури складання фінансової звітності; повноти й достовірності наданої холдингом фінансової звітності; незалежність зовнішнього й внутрішнього аудиту; надійність та ефективність системи внутрішнього аудиту, внутрішнього контролю та управління ризиками; забезпечення дотримання законодавства й норм ділової етики. Структура управління окремим холдингом залежить від розмірів компанії, розмаїтості сфер діяльності вхідних у неї корпорацій і інших факторів.

До основних передумов створення холдингових компаній в Україні можна віднести наступні:

- наявність значної кількості підприємств, що мають численні зв'язки з технологічними процесами;
- потреба в злитті промислового й фінансового капіталів;
- розвиток галузей промисловості, у котрих об'єктивно є необхідність у достатньо жорсткому й постійному галузевому управлінні;
- нездатність підприємств власними силами організувати процес постачання виробництва й збуту продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому

ринках;

- дефіцит інвестиційних ресурсів підприємств в умовах несприятливого інвестиційного клімату в Україні. [8]

В українському машинобудуванні створені державні й недержавні холдинги.

Найбільш великими державними холдинговими компаніями в Україні є ДАХК "Артем" та ВАТ "ХК "Луганськтепловоз".

Державна акціонерна холдингова компанія "Артем" є акціонерним товариством відкритого типу, що заснована Міністерством машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії. ДАХК "Артем" - державний машинобудівний холдинг, що здійснює виробництво систем управління ракетними комплексами,

оптики й товарів народного споживання.

Луганський тепловозобудівний завод - підприємство машинобудівної промисловості, що виробляє магістральні тепловози, дизельні поїзди та електропоїзди. Сьогодні ВАТ "ХК "Луганський тепловоз" - потужний виробничо-господарський комплекс України, до складу якого входять головне підприємство - тепловозобудівний завод зі своєю виробничою структурою, 7 дочірніх підприємств і 7 відкритих акціонерних товариств.

Але не завжди створення державних холдингових компаній вирішує всі проблеми корпорацій, які входять до його складу. Черпак А. С., Свинчук А. А. у своєму дослідженні [8] на прикладі ВАТ "Артемаш", яке входить до холдингу "Артем", встановили, що "перевагами від належності до холдингу є: використання іміджу та бурштину холдингу; отримання від холдингу в лізинг основних фондів; отримання від холдингу замовлень на виготовлення продукції з неповним виробничим циклом (які становлять 50-60% портфелю замовлень підприємства). Але саме холдинг обмежує рівень рентабельності виробництва продукції підприємства, встановлюючи норму прибутку, яка складається до калькуляції (замовлення холдингу - 5%, сторонні замовлення - 15%). Також холдинг здійснює закупівлю сировини й матеріалів для виготовлення продукції, Але лише тієї, яка постачається за централізованими замовленнями (що обмежує можливі синергетичні ефекти від спільної закупівлі ресурсів). На жаль, підприємства холдингу не можуть у повній мірі розраховувати на кредитну підтримку банку холдингу". [8]

Таким чином, можна визначити, що, крім позитивних чинників, існують фактори, які ускладнюють діяльність державних холдингових компаній:

- нижчий рівень прибутковості у зв'язку із особливостями діяльності підприємств у складі державного холдингу;
- обмежена можливість формування фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел та залучення додаткового власного капіталу із зовнішніх джерел.

З метою подолання несприятливої ситуації на підприємствах необхідно проводити реструктуризацію діяльності державних холдингів та трансформацію системи управління ними, що повинно дати можливість більш самостійно розпоряджатися фінансовими ресурсами, вчасно реагувати на зміну ринкової кон'юнктури. У даний момент Указом ФДМУ від 27 січня 2012 року N 143 [10] багато акцій машинобудівних підприємств виставлені на продаж: ПАТ "Дніпровський машинобудівний завод" - 25%, ПАТ "Білопільський машинобудівний завод" - 25%, ПАТ "Київський мотоциклетний завод" - 100%, ПАТ "Джанкойський машинобудівний завод" - 99,99% та ін. Тобто державним підприємствам надається більше прав у розпорядженні власними засобами, що повинно позитивно позначитися на ефективності їх діяльності.

Діяльність недержавних холдингів є більше ефективною, у порівнянні з державними, у результаті:

- можливості збільшення капіталу шляхом випуску акцій (державні компанії мають таку можливість тільки при закладенні необхідної суми в Державний бюджет);
- своєчасного реагування на зміну маркетингової ситуації;
- використання більш нового обладнання й технологій, на що не завжди вистачає фінансування в державних компаніях;
- більш широкі, у порівнянні з державними холдингами, інвестиційні можливості;
- можливості залучення позикового капіталу шляхом кредитування й перерозподілу ресурсів усередині холдингу (що виявляється скрутним для державних холдингових компаній через більш низьку кваліфікацію їх діяльності).

Недержавні холдингові компанії в Україні більш ефективно здійснюють свою діяльність. До основних з них належать: "Азовмашінвест Холдинг", Холдингова компанія ВАТ "АвтоКраз", НПК "Гірські машини" та ін.

"Азовмашінвест Холдинг" - один з найбільших машинобудівних комплексів підприємств України, відомий на світовому ринку постачальник залізничних вантажних вагонів і платформ, автопаливоагрегатів, автоперевізників, металургійного, гірничорудного й кранового встаткування й інших видів продукції. До складу Групи входять - ПАТ "Азовмаш", ПАТ "Азовобшемаш", ПАТ "Маріупольський завод важкого машинобудування", ПАТ "Маріупольський термічний завод", ПАТ "Головний спеціалізований конструкторсько-технологічний інститут", ЧАТ "Торговий Дім Азовобшемаш", ТОВ "Головне спеціалізоване конструкторське бюро вагонобудування ім. В.М. Бубнова", ПАТ "Полтавхиммаш", ЧАТ "Азовелектросталь". Група в 2011 р. збільшила обсяг реалізації продукції в 1,7 рази в порівнянні з 2010 р. до 9,5 млрд. грн. (за даними [11]).

Холдингова компанія "АвтоКраз" - це найбільше машинобудівне підприємство області. Основною продукцією заводу є автомобілі вантажопідйомністю від 9 до 20 тонн. Він поєднує 10 підприємств у сфері автомобільної промисловості й 2 збутові підрозділи: ВАТ АвтоКраз, ВАТ Авторадіатор, ВАТ Зовнішньоторговельна фірма Краз, ВАТ Кам'янець-Подільськавагряграт, ООО Краз-Лізинг, ЗАТ Кременчуцький автомобільний завод, ВАТ Полтавський автоагрегатний завод, ВАТ Сімферопольський завод автокормів, ВАТ Стахановський вагонобудівний завод, ВАТ Суднобудівний завод "Заток", ВАТ Токмакський ковальсько-штампувальний завод, ВАТ Ужгородський Турбогаз, ВАТ Херсонський завод карданних валів.

Група "Гірські машини" - найбільший в Україні машинобудівний холдинг по виробництву гірничо-шахтного встаткування. Її діяльність зосереджена на інжинірингу, виробництві, комплексних поставках і сервісному обслуговуванні встаткування для гірничодобувної галузі. У Групу "Гірські машини" входять ПАТ "Дружковський машинобудівний завод", АТ "Горловський машинобудівник", ПАТ "Донецький енергозавод", ПАТ "Донецьгормаш", ВАТ "Каменський машинобудівний завод" (Росія), ТОВ "Інженерно-технічний центр "Гірські машини", ТОВ "Гірські машини - Система якості", ТОВ "Сервісна компанія "Гірські машини", ТОВ "Гірські машини - Бізнес комфорт", АТ "Торговельна компанія "Гірські машини" (Україна), ТОВ "Гірські машини Русьява".

За підсумками роботи в 2011 р. найбільший машинобудівний холдинг України НВК "Гірничі машини" показав істотне зростання своїх показників. Так, загалом у компанії збільшення обсягу випуску продукції порівняно з 2010 р. склало 94% або 4737 одиниць гірничодобувного обладнання відповідно. Збільшення обсягів виробництва всіма підприємствами Компанії пов'язане, насамперед, із впровадженням низки операційних та організаційних поліпшень, розвитком інвестиційної програми з модернізації та реконструкції виробничих потужностей, а також із виділенням в окрему функцію сервісного обслуговування й торгових представництв. Ключові заводи Компанії продовжили позитивну динаміку випуску продукції, що розпочалася в 2010 році. Зокрема, в 2011 р. на Дружківському машинобудівному заводі (ДрМЗ) зростання обсягу виробництва склало 83%, на "Горлівському машинобудівнику" (ГМБ) - 44%, Донецькірмаші (ДГМ) - 45%, Донецькому енергозаводі (ДЕЗ) - 163% (за даними [12]).

У загальному випадку, можна виділити наступні переваги створення холдингів у галузі машинобудування:

- збільшення масштабів діяльності, концентрація капіталу, розширення ринків збуту, масові закупівлі;
- можливість розвитку інноваційної діяльності підприємства, відновлення основних засобів і використання більш досконалих технологій, що дозволяє виробляти конкурентоспроможну продукцію;
- можливість змішаних холдингів використовувати ресурси більш рентабельних корпорацій для покриття поточних витрат менш рентабельних;
- диверсифікованість діяльності й, як результат, зниження ризику банкрутства;
- інвестиційна привабливість корпорацій, що входять у холдинг, за рахунок більш стійкого фінансового стану й більш високої рентабельності.

Висновки. Створення машинобудівних холдингів має свої плюси та мінуси, які залежать від організації системи управління холдингом. Перевагами створення холдингів є те, що вони виграють на масштабі (концентрація капіталу, масові закупівлі, централізоване навчання персоналу); диверсифікованість виробництва; на світових ринках можуть діяти ефективніше окремих підприємств; у випадку нерентабельності вони мають можливість ліквідувати дочірнє підприємство чи збиткову структуру ніж все підприємство. Таким чином, створення холдингових компаній у машинобудуванні є ефективним напрямком перетворень у сучасних умовах господарювання. Воно дозволяє розширити ринки збуту продукції, знизити ризик, податкові платежі, збільшити виробничі потужності. Подальшим напрямком розвитку в даному напрямку повинне стати вдосконалювання механізму управління корпораціями холдингових компаній.

Список використаних джерел

- 1) Державний комітет статистики. Офіційний сайт // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
- 2) Мельник О. Г. Универсальная система индикаторов деятельности машиностроительного предприятия: суть, структура и целевое назначение / О.Г. Мельник // Социально-экономические проблемы современного периода Украины. Сборник научных прац, 2008, Вып. 6 (74). – С.60-71.
- 3) Голубев М.П. Методология создания эффективных вертикально-интегрированных холдингов : [учеб. пособие] / Голубев М.П. – М. : ИНФРА-М, 2010. – 521 с.
- 4) Петрович Й.М. Організування промислового виробництва / Й.М. Петрович. – К. : Вид-во "Знання", 2009. – 328 с.
- 5) Колосок В.М. Порівняння ефективності діяльності підприємств горно-металургійних корпоративних структур України / В.М. Колосок, М. В. Верескун, К.М. Дроботина, Ю.С. Урлова // Схід. – 2012. – №1(115) – С.43-49.
- 6) Рекова Н.Ю. Механизмы управления экономическим поведением в интегрированных корпоративных структурах // [Ел. Ресурс] Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_10_1/Rekova.pdf
- 7) Закон України «Про холдингові компанії в Україні» // [Ел. Ресурс] Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=3528-15>
- 8) Пігуль Н.Г., Дехтяр Н.А. Особливості функціонування державних холдингових компаній в Україні // [Ел. Ресурс] Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua>

[/bitstream/123456789/2366/1/osoblivosti%20funkcionuvanna%20derzavn%20holdingiv.pdf](#)

9) Черпак А. Є., Свинчук А. А. Проблематика реалізації переваг корпоративної форми організації бізнесу машинобудівними підприємствами у складі державних холдингових компаній // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. - № 2, Т. 3 - С. 79-83

10) Наказ ФДМУ «Про затвердження Помісячного пооб'єктного плану-графіка виставлення на продаж у I - IV кварталах 2012 року пакетів акцій господарських товариств і холдингових компаній» від 27 січня 2012 року N 143 // [Ел. Ресурс] Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-pomisjachnogo-poobektного-planu-grafika-v-doc87119.html>

11) Офіційний сайт ПАО «Азовмаш» // [Ел. Ресурс] Режим доступу: <http://www.azovmash.com/>

12) Офіційний сайт групи «СКМ» // [Ел. Ресурс] Режим доступу: <http://www.scm.com.ua/>

Стаття надійшла до редакції 15.10.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"